

חינוך לחיים

פרשת וירא

הבסיס לסוגיא של חינוך הילדים נמצא בפרשה שלנו, כשהקב"ה אומר "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה? כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'". ברור שלא מדובר כאן בצוואה גרידא, "עליכם לשמור דרך ה'" ותו לא. כי אנחנו רואים שהקב"ה מחשיב את העניין הזה כל כך עד שבגללו הוא כבר לא יכול לכסות מאברהם את אשר הוא עושה. אלא מה? חייבים לומר שמדובר בציווי כזה שאברהם אבינו מצווה את בניו וביתו אחריו, שאחריו הם בוודאי ישמרו את דרך ה'. וכאן אנחנו נכנסים לשאלה, איך באמת עושים את זה? איך אפשר לחנך את הילדים באופן כזה שנדע שהם אכן ינהגו כך?

התשובה הקצרה היא שזה באמת לא אפשרי, לאף אחד אין תעודת ביטוח. אנחנו רואים שגם לאברהם אבינו היה את ישמעאל שהיה פרא אדם, וזה בוודאי לא דרך ה'... כי גם לילד שקיבל את החינוך הכי טוב בעולם, יש עדיין אפשרות לבחור בטוב וברע, ולא תמיד הוא יבחר בטוב. אבל איך באמת מחנכים ילד בצורה טובה? מה הסוד? הרי אנחנו יודעים ש'חונך לנער על פי דרכו', לכל אחד יש תכונות אחרות. האם יש משהו כללי שהוא טוב לכל הילדים שבעולם??? יש גמרא מפורסמת מאוד במסכת שבת, בדף ק"ל: "תניא רבי שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה... עדיין עושין אותה בשמחה! וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה... עדיין עושין אותה בקטטה".

מוסיפה הגמרא עוד: "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזירת המלכות כגון עבודת כוכבים ומילה, עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזירת המלכות כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם". לכאורה צריכים להבין מה העניין? האם זאת סגולה מיוחדת לעשות בשמחה ובמסירות נפש כדי שהמצווה תהיה מוחזקת בידם טוב יותר? או שאולי זה השכר שהקב"ה נותן על המאמץ המיוחד? נראה שצריכים לומר שפה מונח היסוד של 'דוגמה אישית'. זה לא עניין של שכר ולא סגולה, אין פה שום דבר מיסטי ונסתר מן העין. יש כאן יסוד חינוכי המבוסס על הטבע האנושי – כשאבא מתלהב ממשהו, הבן מתלהב ממשהו.

מה קורה כשיוֹרֵד גשם חזק? אם ההורים מתלהבים וקוראים לילדים שיבואו מהר לחלון כדי לראות איזה יופי הגשם שוטף את כל היקום, גם הילדים יאהבו לראות גשמים חזקים, ואם ההורים יזעיפו את פניהם ויגידו שהיום זה יום קשה ומעצבן כי יורד גשם ואחר כך הכל יהיה מלא בוך – התחושה הזאת תלווה את הילדים כל ימי חייהם ברגע שהם ייראו שיוֹרֵד גשם בחוץ. כשהצופר מצפצף והשבת נכנסת, מה עושים ההורים? אם האווירה בבית הופכת נינוחה ונעימה, התרגשות נסוכה על פניה של אמא וזמזום נשמע מפיו של אבא, כי עכשיו שבת המלכה פורסת כנפיה על היקום, גם הילדים יקבלו כך את השבת, וכן להיפך חלילה.

יתירה מזאת, גם הילדים עצמם, לכשיגדלו הם יעבירו את התחושות הללו לילדים שלהם, ואלו בתורם לדור שאחריהם, וכך יכולה לעבור ההשפעה של ההורים לילדיהם לאורך דורות במשך מאות ואפילו אלפי שנים. עד היום אנחנו חוגגים את ברית המילה לילדים שלנו, כי כך עשו זאת אבותינו. עד היום יש ויכוחים כשמעמידים חופה ומקימים בית חדש בישראל, כמו שאומרים חז"ל, בגלל שכבר אז במדבר, עם ישראל בכה למשפחותיו, על עסקי משפחות

אם נסתכל סביבנו נראה שהילדים יוצאים לא כמו שההורים שלהם חינו אותם, אלא כמו שההורים שלהם שידרו להם. רגילים לומר שהחינוך הטוב ביותר הוא דוגמה אישית, אבל יש בזה קצת יותר עומק. כי דוגמה אישית זה לא רק 'כך אני מתנהג וכך גם הילד שלי יתנהג', אלא בעיקר מה אני משדר לו לגבי ההתנהגות הזאת. אם אברך לומד 12 שעות בכל יום, אבל ניגש ללימוד הזה עם 'פרצוף חמוץ', למה שהילד שלו ירצה להיות שקדן? לעומתו פועל פשוט שעובד 15 שעות ביממה, ובערב מתנפל בשמחה על הגמרא ולומד חצי שעה עד שהוא נאלץ לסגור את הגמרא בלב כבד כי הזמן ללכת לישון - מחנך את הילד שלו ללמוד בכל רגע פנוי, הוא משדר לו שזה הדבר הכי מתוק בעולם. איך אברהם אבינו חינוך את ילדיו לעשות רצון ה'? כשהוא עצמו עשה את רצון ה', ועשה זאת בשמחה, 'וישכם אברהם', 'וירץ לקראתם', 'ואל הבקר רץ אברהם', 'והוא עומד עליהם', הוא הזדרז בקיום המצוות, ושידר לילדים שלו שאין דבר מתוק וראוי יותר מלעשות את רצון ה', זה הפשט 'למען אשר יצוה לשמור דרך ה'', זה החינוך הכי טוב בעולם, דוגמה אישית שנעשית מתוך שמחה מתפרצת.

בואו נהיה הורים וסבים שדואגים להחדיר בילדים שלנו 'ושמרו דרך ה'', והעיקר שיהיה בשמחה ובהתלהבות

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com